

SUOMEN KOULUHISTORIALLINEN SEURA 20-VUOTIAS

Eino Viitasaari

Taloudellinen elpyminen 1930-luvun alussa päättyneestä pulakaudesta viritti toimeliaisuutta maassamme ja loi edellytykset henkisten harrastusten elpymiselle. Tuon suotuisan ajanvaiheen esiin kutsumana alkoi *Suomen Kouluhistoriallinen Seura* toimintansa. Sen tarpeellisuus oli todettu ja sille oli suunniteltu tehtäviä jo ennen alkuunlähtöä. Kouluhistoriallisen harrastuksen ylläpitäminen ja edistäminen, koulujemme muinaisia vaiheita selvittävän tutkimuksen sekä siitä aiheutuvan julkaisutoiminnan aloittaminen ja ylläpitäminen sisälsivät sekä tarkoituksen että siihen pyrittäessä tarvittavat menetelmät, joita toteuttamaan kaivattiin omaa yhdistystä.

Kouluhistoriallisen harrastuksen vaalimisen periaatteen sisältyi osatehtävänä työ koulumuseon perustamiseksi. Tuokin työ oli valmiina odottamassa uutta, tarpeelliseksi katsottua kouluhistoriallista seuraa jo sen perustamisvaiheessa. Koulumuseon aikaansaamiseksi työskennellyt *Suomen Koulumuseoyhdistys* oli purkautunut ja lahjoittanut omaisuutensa 4000 nidettä käsittävän kirjaston, joukon koulumuseoon aiottuja esineitä ja 1473 mk 40 penniä rahaa perustettavaksi suunnitellulle uudelle yhdistykselle. Purkautumisestaan päätti ja sen vahvisti museoyhdistys kokouksissaan 22. 3. 1933 ja 22. 5. 1933.¹

¹ S:n Koulumuseoyhdistyksen pöytäkirjat 22. 3. ja 22. 5. 1933.

Henkilöt, jotka tuon uuden seuran perustivat, saivat tämän mielihankkeensa toteutettua vasta parin vuoden kuluttua edellämainitun museoyhdistyksen purkautumisesta.

Kouluhistoriallista seuraa perustamaan kokoontuivat kouluhallitukseen 4. 2. 1935 hanketta valmistelleet ja uudelle seuralle jo säännöt laatineet seuraavat arvovaltaiset henkilöt: kouluneuvos Einar Fieandt, professori A. R. Cederberg, rehtorit Taimi Wuorinen ja Anni Oksanen, yliopettaja Bruno Malmio, lehtori R. A. Lemberg, kamreeri H. V. Lehtoniemi sekä kansakoulunopettajat L. V. Pääkkönen, V. B. Vaara, Heikki Karvonen, H. V. Santala ja Aaro Tynell. Tällöin luettiin aikaisemmin mainitut museoyhdistyksen purkautumiskokousten pöytäkirjat, joissa perustettavaksi aiotulle yhdistykselle siirrettiin omaisuutta ja perinteitä. Tehtäväänsä, uuden seuran perustamista, ei tämä kokous kuitenkaan suorittanut. Sääntöjen hyväksyttävään muotoon saaminen ja niiden hyväksyminen siirrettiin myöhemmin koollekutsuttavaan jatkokokoukseen. Sääntöjä muokkaamaan ja uutta kokousta valmistamaan valittiin toimikunta. Siihen tulivat puheenjohtajana toiminut kouluneuvos Einar Fieandt, professori A. R. Cederberg, kouluneuvos K. Saarialho, rehtorit Taimi Wuorinen ja Anni Oksanen sekä opettajat H. V. Santala ja Aaro Tynell.¹

Toisessa kokouksessa, joka pidettiin 22. 2. 1935 vuosikokouksena, seura vasta perustettiin. Silloin se järjestäytyi toimintaa varten valmiitten sääntöjen mukaan. Valittiin ensimmäinen johtokunta, johon tulivat kouluneuvokset Einar Fieandt ja K. Saarialho, professori A. R. Cederberg, rehtorit Anni Oksanen ja Y. I. Ora, dipl.insinööri E. O. Stenij, opettajat Heikki Karvonen, H. V. Santala ja Aaro Tynell.²

Seuran säännöt vahvistettiin 8. 3. 1935.

Kaikessa yhdistystoiminnassa merkitsee sen työn kohtee-

¹ S:n Kouluhistoriallisen seuran perustamiskokouksen pöytäk. 4. 2. 1935.

² S:n Kouluhist. seuran vuosikokouksen pöytäk. 22. 2. 1935.

na olevan asian tärkeys parasta edellytystä toiminnan menestymiselle. Suomen Kouluhistoriallisella Seuralla oli sen työtä jo kauan odottaneet tehtävät erikoisen velvoittavat. Ei tähän päivään mennessä niistä ole mainittavaa osaakaan saatu suoritetuksi, joten suotuisana hetkenä alkuun lähtenyt työ jatkuu ja etusijassa juuri niitä kahta, nimittäin tutkimus- ja julkaisutoimintaa ja museohanketta edistävänä. Säännöissä on tuo tarkoitus ja siihen pyrkiminen määritelty seuraavasti: »Suomen Kouluhistoriallisen Seuran tarkoituksena on maassamme ylläpitää kouluhistoriallista harrastusta. Tätä tarkoitusta varten se kerää koulumuseo-, ja arkisto- ja kirjastoainesta sekä harjoittaa kustannus- ja julkaisutoimintaa».

Yleensä yhdistysten toiminnan menestyksellinen jatkuminen edellyttää, että yksityiset jäsenet ja heidän valtuuttamansa toimihenkilöt todella antautuvat noihin tehtäviinsä. Kouluhistoriallinen seura on tällaista antautumista tarvinnut, sillä työtä on enemmän, kuin pienenä pysyvä kannattajajoukko ehtii suorittaa. Kouluhistorian harrastuksen levittäminen, museon perustaminen ja tämän ahtaalta näyttävän historian alan tutkimustoiminnan järjestäminen sekä julkaisu- ja kustannusyritysten hoitaminen on runsaiden varojenkin turvin vastuksellinen ja vaativa työ. Niukoissa oloissa voitane se osatehtäviä suorittaen vuosikymmenten kuluessa saada kokonaisuudessaan työn alle, mutta tointa ja vastuksia riittää. Niistä on selvitty ja jatkuvasti on selvittävä vapaaehtoisen innostuneen kannattajajoukon turvin. Kouluhistoriallisella seuralla oli onni aloittaa työnsä ja myös sitä jatkaa sellaisten toimihenkilöiden avulla. Ensimmäisenä heistä mainittakoon kouluneuvos Einar Fieandt, joka lausui seuran syntysanat, oli sen varsinainen perustaja, johtaja ja toiminnan suunnittelija. Ollen itse historian tutkija hän tunsii toimialan, jolle seura asetettiin. Hän antautui työhön perustamansa seuran hyväksi, mutta ehti sitä suorittaa vain vajaan vuoden, sillä hän kuoli talvella 1936. Vasta alkuun päässeen toiminnan edistymiselle oli hänen poismenonsa kohtalokas

Kouluneuvos, filtri Einar Fieandt, kouluhistoriallisen seuran perustaja ja ensimmäinen esimies.

menetys. Muistosanoissaan varaesimies, professori A. R. Cederberg lausui: »Kouluneuvos Einar Fieandt oli seuran varsinainen perustaja ja kaikki Suomen Kouluhistoriallista Seuraa koskevat asiat olivat aina olleet lähellä kouluneuvos Fieandtin sydäntä. Menettäessään esimiehensä Suomen Kouluhistoriallinen Seura kärsi korvaamattoman tappion».¹

Yhteisten asiain hoidossa on periaatteena, että niitä hoidetaan samalla tavalla, kuin huolellinen mies hoitaa omaa talouttaan. Tuota periaatetta noudattaen kouluhistoriallisen seuran toinen perustaja, sen monivuotinen sihteeri, sosiaalineuvos Aaro Tynell rakenteli seuran sellaiseksi, että se melko nopeasti tuli maassa tunnetuksi ja että se sai useita uskollisia jäseniä sekä varoja julkaisutoimintaansa ja museotyötä varten. Jäsenkeruuta tarkoittaen lähetti seura hei alkuvaiheessaan maamme kaikkien koulujen opettajille kiertokir-

¹ S:n Kouluhist. Seur. johtok. kokouksen pöytäk. 26. 1. 1936.

jeen, jossa sen perustaminen ja tehtävät selvitettiin. Kierto-
kirjeessä mainittiin, että »seuran toimintamuotoina ovat kou-
lu-, museo-, -kirjasto- ja -arkistoaineuksen keräys ja julkaisu-
toiminta». Tuon kirjeen avulla aloitettiin kirjoitusten hankin-
ta julkaisua varten. Siitä mainittiin: »Ensimmäinen vuosikirja
ilmestyy toivottavasti jo t.v. syksynä. Jos opettajilla on aikai-
semmin kirjoitettuja paikallisia kouluoloja esittäviä tutki-
muksia, kertomuksia tai kuvia vanhoista kouluista tai vanhan
polven opettajista, jotka kuvat voitaisiin tässä ensimmäisessä
vuosikirjassa julkaista, pyydetään ne lähettämään seuran sih-
teerille». Taloudellista puolta ei unohdettu. Seuran jäsenmak-
su, joka kokouksessa 22. 2. 1935 oli määrätty 20 markaksi vuo-
dessa, ei pelottanutkaan uusia jäseniä mukaan liittymästä,
mutta ehkä seuran vain harvoja opettajia kiinnostava harras-
tusala, siitä mainittiin kehoituksessa: — »seura toivoo opetta-
jien ja muiden asiaaharrastavien henkilöiden osallistuvan
tähän toimintaan kouluhistorian hyväksi ja liittyvän seuran
jäseneksi».

Vertaistensa yhdistysten tapaan joutui seura heti alku-
taipaleella ponnistelemaan rahapulan helpottamiseksi. Ope-
tusministeriö antoi 1000 markkaa (anottiin 5000 markkaa),
jolla Kouluhallituksen talossa säilytetty koulumuseoaineisto
siirrettiin Koelyseon taloon. Mutta jatkuvaa vuotuista määrä-
rahaa (anottiin 20.000 markkaa) ei ministeriö myöntänyt.
Samoin jäi ilman tulosta avustuksen pyynnöt Kordelinin ja
Wainsteinin säätiöiltä. Vuosikertomuksessa 25. 3. 1936 todet-
tiin »Suomen Kouluhistoriallisen Seuran toiminta on ollut
verrattain hiljaista. Vilkkaammaksikin se olisi voinut muo-
dostua, mutta seuran heikko taloudellinen asema ja monen-
laiset alkupuhat määräsivät toiminnan laajuuden ja vauh-
din».¹

Siitä huolimatta, että seuran omassa katsannossa päättö-
neen vuoden toiminta tuntui pieneltä, oli alullepantu työ seu-
ran tunnetuksi tulemiseksi, jäsenten keruu ja muu käytän-

¹ S:n Kouluhist. Seuran vuosikertomus 31. 12. 1935.

nöllinen puuha — »monenlaiset alkupuuhat» — hoidettu huolella. Vuosijäseniä saatiin ensimmäisenä vuotena 136 ja kanta-jäseniä 5. Tuon puuhan tuloksena seura on pystynyt alkuvuosien merkillepantavat tehtävät suorittamaan.

Mainittavin ensimmäisen työvuoden aikaansaannos on seuran vuosikirja »Koulu ja menneisyys» I. Kiertokirjeessä esitetyn pyynnön tuloksena oli kirjoituksia vuosikirjaa varten saatu niin runsaasti, — »että ainoastaan osa niistä voitiin tällä kertaa vuosikirjaan ottaa», niin toteaa sihteeri vuosiker-tomuksessaan. »Painatuksen oli suorittanut Werner Söderström Oy. seuralle erittäin edullisilla ehdoilla.»

Julkaisutoiminnan aloittaminen oli ollut seuran johtokun-nan ja työvaliokunnan käsiteltävänä heti alusta alkaen. Vuo-sikirjan julkaisemista ehdotti 14. 4. 1935 työvaliokunnan ko-kouksessa varaesimies A. R. Cederberg ja silloin tehtiin pää-tös vuosikirjan julkaisemisesta.

Kouluhistoriallisen seuran lähitehtävistä A. R. Cederberg piti tärkeimpänä *esityksen laatimista Suomen kouluista Ruot-sin ja Venäjän vallan aikana*. Selvittäessään radioesitelmässä 14. 3. 1937 kouluhistoriallisen seuran tehtäviä lausui profes-sori Cederberg: »Tarkoitan silloin yksityiskohtaista esitystä maamme koululaitoksesta vanhimmista ajoista alkaen val-tiollisen itsenäisyyden saavuttamiseen. Jo keskiajalla tunne-taan Suomessa kouluja; näiden ja niiden työtä jatkavien kou-lujen kehitystä olisi seurattava yksityiskohtaisesti siihen asti kuin maamme saavuttaa valtiollisen riippumattomuuden s.o. vuoteen 1917.»¹

Professori A. R. Cederberg antoi kouluhistoriallisen seu-ran toiminnalle perinteet. Hän antoi suunnan tutkimustoi-minnan aikaansaamiseksi ja julkaisutoiminnan jatkumiseksi. Voimiensa mukaan on seura pyrkinyt tuota tehtävänsä suo-rittamaan. Tuolla, *varsinaista tarkoitustaan toteuttavan jul-kaisutoiminnan avulla* kouluhistoriallista harrastusta virittä-mällä, on se tähän asti merkittävimmän työnsä suorittanut.

¹ Koulu ja menneisyys III v. 1938.

Sen ensimmäisten esimiesten viittamerkit jäivät tässä kohdin jatkuvasti sen matkaa suuntaamaan. Vahinko vain, että uuden työvuoden alussa oli luovuttava toisestakin esimiehestä. Monien kiireellisten töiden tähden oli professori A. R. Cederbergin erottava seuran johtokunnan jäsenyydestä.

Vuosikokouksessa 25. 3. 1936 kouluhistoriallinen seura joutui edesmenneen perustajansa ja esimiehensä tilalle valitsemaan uuden jäsenen johtokuntaan. Valituksi tuli rehtori A. A. Koskenjaakko. — Professori A. R. Cederbergin tilalle valittiin fil. tri K. A. Ottelin. Näin valituista uusista johtokunnan jäsenistä tuli seuran uudet esimiehet.

Vastavalitun esimiehensä rehtori A. A. Koskenjaakon johdolla lähti seura toiselle vuositaipaleelle. Uusia jäseniä ei mainoksesta huolimatta tullut kymmentä enempää. Varoja antoi Opetusministeriö kirjaston järjestelyä varten 3000 markkaa. Tuon vuoden menestyksenä on merkittävä myös lupa saada pitää seuraavan vuoden maaliskuusta lähtien Yleisradiossa kouluhistorian alalta esitelmää kerran kuukaudessa. Vuosikirja »Koulu ja menneisyys» II saatiin julkaistua. Varamies, fil. tri K. A. Ottelin kuoli 30. 5. 1936. Seura menetti hänessä alttiin toimihenkilön.

Päästyään hiljaista, mutta melko säännöllisesti jatkuvaa työtään suorittamaan sai kouluhistoriallinen seura kertomuksiinsa merkittä tuollaisen vähin aikaansaannoksien mutta seuran tarkoituksien toteuttamista tavoittelevan vuosijakson 1937—1940, jolloin kanslianeuvos A. J. Tarjanne toimi sen esimiehenä ja professori A. A. Koskenjaakko varaesimiehenä. Uusia jäseniä liittyi seuraan v. 1938 vielä 3, mutta eroamisten johdosta oli jäsenmäärä vuoden lopussa 144. Sotavuosien aikana ei jäseneksi liittymisistä tai eroamisista ole tehty mitään merkinnöitä. Vuosikirja »Koulu ja menneisyys» III julkaistiin jatkuvasta rahapulasta huolimatta v. 1937. Opetusministeriöltä tuli 2000 markan ja Suomen Kansakoulunopettajain Liitolta 1500 markan avustukset. Radioesitelmätoimintaa pidettiin menestyksellisesti yllä ja vuosiker-

tomuksessa 1937 todetaan, että seuran toiminta on ollut vilkasta, sillä työ kolmen vuoden aikana on saatu hyvälle alulle. Mutta jo v. 1938 toiminta on todettava laimeaksi, vaikka vuosikirja »Koulu ja menneisyys» IV saatiin ilmestymään. Kouluhistoriallisen harrastuksen ylläpitämiseksi julkaistiin kirjoituksia sanomalehdissä sekä vuosikokouksen yhteyteen järjestettiin julkinen esitelmätilaisuus, jossa maisteri Santeri Liikkanen esitelmöi aiheesta J. V. Snellman ja kansakoulu. Opettajakokouksissa mainitun vuoden aikana niinkään esitelmöitiin kouluhistorian alalta. Opetusministeriöltä ei v. 1938 saatu avustusta, mutta vuosikokouksessa v. 1939 päätettiin anomukset entiseen tapaan lähettää, koska tarkeitus oli julkaista jälleen vuosikirja. Ministeriö myönsikin 2500 markkaa, joten vuosikirja »Koulu ja menneisyys» V julkaistiin. Poikkeukselliset olot lamauttivat sittemmin seuran toiminnan. Talvisodan johdosta se seisahtui 7 kuukaudeksi. On merkillepantava, että toiminta alkoi jo taas keväällä 1940. Vuosikokous pidettiin 28. 5. 1940. Vuosikirjan julkaisemiskysymys jätettiin syksyllä esilleotettavaksi.

Sotavuodet 1941—44 on seura merkinnyt vuosikertomuksiinsa parittain. Vuosikirjaa ei vuosina 1941—42 voitu julkaista, eikä muutakaan toimintaa tällöin ollut. Opetusministeriöltä tuli vuosina 1943—44 4000 markan avustus ja vuosikirja »Koulu ja menneisyys» VI julkaistiin vuoden 1944 keväällä. Näinä vaikeina aikoina toimi esimiehenä professori A. A. Koskenjaakko, joka erinomaisella huolella hoiti seuran asiat, tarmollaan piti työt vireillä ja ohjaili niitä pitkälle rauhan aikoihin, aina vuoden 1948 loppuun asti. Varaesimies kouluneuvos Kaarlo Saarialho pysyi niinkään paikallaan seuran johdossa nämä maamme vaikean koettelemuksen vuodet. Hän jatkoi työtä yhdistyksen hyväksi varaesimiehenä vuoden 1950 loppuun ja toimi esimiehenä v. 1951. Viimeksimainittuna vuonna professori Matti Koskenniemi toimi varaesimiehenä.

Kouluhistoriallisen seuran perustajajäsen, professori A.

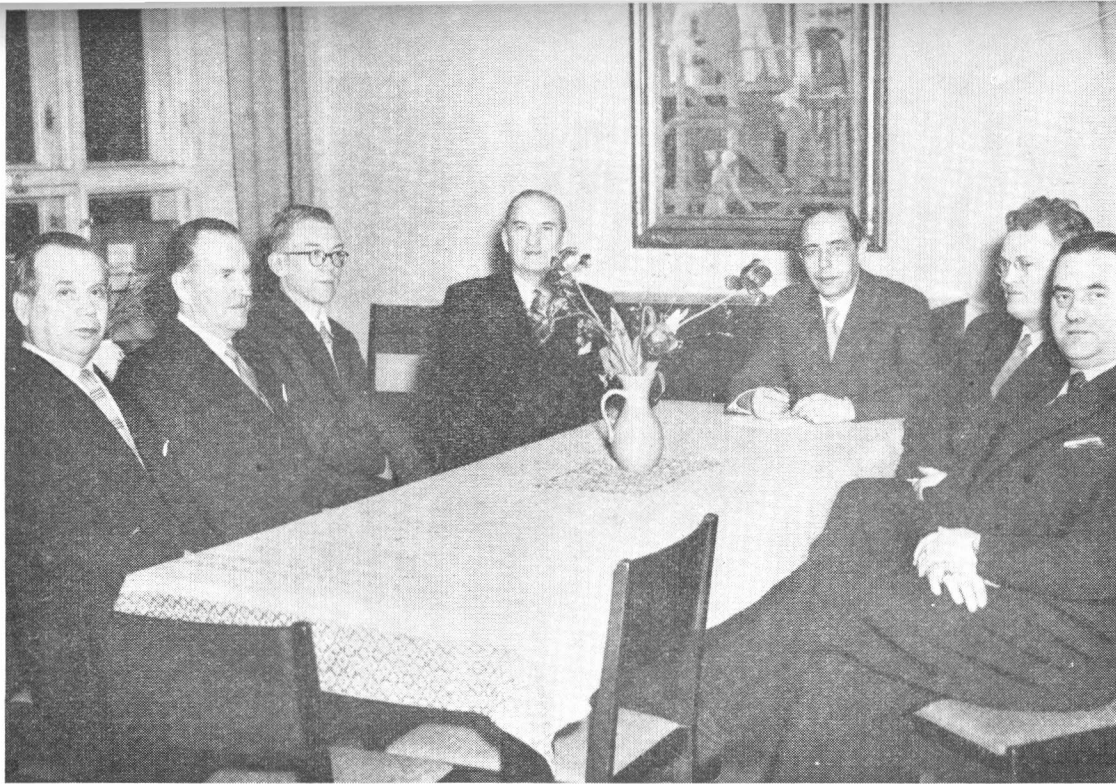
R. Cederberg kuoli 19. 10. 1948. Hänen aikaansaannoksensa toiminnan suunnittelijana ja julkaisutoimikunnan jäsenenä on ollut erittäin suuriarvoinen seuran toiminnan menestymiselle.

Vuonna 1948 saatiin vuosikirja »Koulu ja menneisyys» VII ilmestymään. Valmistelutyö ilmestymistä varten oli suoritettu edellisenä vuonna, jolloin Opetusministeriöltä oli saatu painatusta varten avustusta 15.000 markkaa. Tältä pohjalta virisi toiminta jälleen alkuvuosien veroiseksi. Vuonna 1949, jolloin professori Aukusti Salo toimi esimiehenä, pidettiin esitelmätilaisuuksia. Kouluneuvos Kaarlo Saarialho selosti seuran tarkoituspieriä 150:lle läsnäolijalle Opettajakorkeakoulussa 7. 5. ja professori Aukusti Salo sekä fil. tri Aimo Halila esitelmöivät 8. 12. Lapinlahden kansakoulussa n. 60 kuulijalle. Tuona vuonna sai seura Opetusministeriöstä avustusta 60.000 markkaa. Työ vuosikirjan seuraavan numeron ilmestymistä varten suoritettiin. Kouluhallitukselle tehtiin esitys, että koulumuseoon soveltuvia esineitä kouluilta saataisiin kokoelmiin ja että huone museokaluston säilyttämiseksi varattaisiin. Seuran jäsenluku joka aina on ollut pieni, osoitti myös olevan nousussa ja oli vuoden 1949 lopussa 145. Jäsenmäärä lisääntyi myös seuraavana vuonna, lisäys oli 25. Professori Aukusti Salo, joka vuoden 1950 alussa valittiin toistamiseen esimieheksi, antoi vuosikokouspuheessaan seuralle uusia tehtäviä osoittavan ohjelman.¹ Professori Aukusti Salon toiminta seuran esimiehenä jäi lyhyeksi, hän kuoli v. 1950. Samana vuonna kuoli perustajajäsen ja seuran taloutta ensimmäiset kymmenen vuotta hoitanut opettaja Heikki Karvonen.

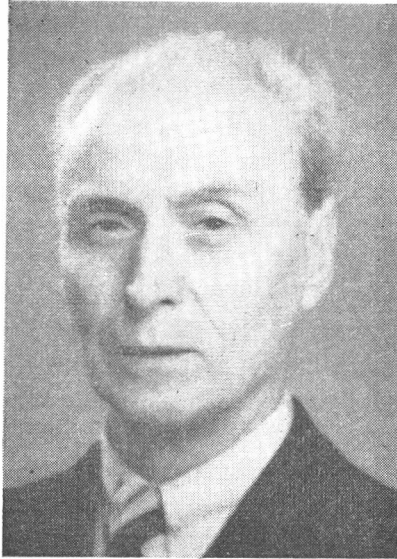
Toiminnan merkinä vuosikirja »Koulu ja menneisyys» VIII julkaistiin vuoden 1950 maaliskuussa.

Opetusministeriöltä saatiin vuonna 1951 vuosikirjaa varten 60.000 markan avustus. Julkaisutoiminnan laajentamista

¹ Koulu ja menneisyys VIII, 1950, sivut 7—14.

Suomen Kouluhistoriallisen Seuran johtokunta kokouksessaan 25. 3. 1955. Pöydän päässä esimies filtri Urho Somerkivi, johtokunta vasemmalta alkaen fil.maist. S. Liikkanen, sosiaali-neuvos A. Tynell, filtri E. O. Kuujo, sihteeri, opett. Eino Viitasaari, puheenjohtajan vieressä fil.maist. E. Aurola ja johtaja L. Tarkkala. Kuvasta puuttuvat varaesimies, dipl.insin. E. O. Stenij ja professori Matti Koskenniemi.

Professori A. A. Koskenjaakko, seuran monivuotinen puheenjohtaja ja johtokunnan jäsen.

varten anottiin v. 1952 Opetusministeriöltä avustusta, mutta ministeriö ei sitä tällä kerralla antanut. Tarkoituksena oli edellä mainitun professori Aukusti Salon antaman työohjelman mukaisesti aloittaa kouluhistoriallisten tutkimusten julkaiseminen sarjana. Varojen puute on ollut suunnitelman toteuttamisen esteenä, mutta ohjelman mukaiseen toimintaan tässäkin kohdin pyritään.

Vuodesta 1952 ja nyt siis edelleen ovat seuran esimiehinä fil. tri Urho Somerkivi ja dipl. ins. E. O. Stenij, rahastonhoitajana fil. maist. Santeri Liikkanen ja sihteerinä opettaja Eino Viitasaari. Edellisten lisäksi kuuluvat seuran johtokuntaan professori Matti Koskenniemi, johtaja Leo Tarkkala, sosiaalineuvos Aaro Tynell, fil. maist. Eelis Auro-la ja fil. tri E. O. Kuujo. — Vuoden 1954 keväällä kuoli seuran monivuotinen esimies professori A. A. Koskenjaakko. Hän on johtanut seuran ohien ahtaiden aikojen ja kuuluu jatkuvasti sen johtokuntaan.

Toiminnasta koulumuseon hyväksi mainittakoon seuraavaa. Museoainesta, kalustoa, arkistoa ja kirjoja kerääntyi. Ne luetteloiitiin ja järjestettiin, jopa valtion palkkaaman työntekijän avulla. Varoja ei ole saatu eikä huoneistoa museon toimintaan saattamiseksi. Muut museot eivät ole tilanpuutteen takia voineet ottaa sitä yhteyteensä, joten museoaines on nyt varastoitunut Koelyseon ullakolle. Sihteeri Aaro Tynell antoi v. 1937 tästä kysymyksestä lehdistölle selostuksen. Hänen lausuntonsa sisältää osan koko tuon hankkeen vaiheista. Se oli seuraavanlainen: »Vuonna 1904 teki Kouluhallitus Kasvatusopillisen Yhdistyksen lausuntoon perustuvan esityksen pedagogisesta museosta. Kun esitys Senaatissa hylättiin, teki Kouluhallitus vuonna 1913 uuden esityksen. Sekin hylättiin. Vuonna 1916 teki Suomen opettajayhdistys vuorostaan aloitteen koulumuseon aikaansaamiseksi. Seuraavana vuonna perustettiin Suomen Koulumuseoyhdistys. Tämä ryhtyi keräämään vanhempia koulukirjoja ja opetusvälineitä. Niitä kerääntyikin verrattain runsaasti ja — Koulumuseoajatus näytti olevan toteutumassa, mutta kun koulumuseon ylläpitoon yritettiin saada varoja, ei niitä saatukaan. — Koulumuseoyhdistyksen tarmokkaasti aloitettu toiminta hiljeni vähitellen, ja vuonna 1933 yhdistys lopetti toimintansa. — Pari vuotta sitten Kouluhallitus teki esityksen kasvatusopillisen keskuslaitoksen perustamisesta. Tämän keskuslaitoksen piiriin kuuluisi myöskin koulumuseo. Kun mainittu esitys toivottavasti joskus toteutuu, tuo se muassaan parhaan ratkaisun myöskin koulumuseokysymykselle, sillä silloin voidaan tämä kouluhistoriamme kannalta tärkeä asia toteuttaa kaikessa laajuudessaan.»¹ — Tähän niinkuin muuhunkin kouluhistoriallisen seuran puuhun on valtiovalta antanut apua mahdollisuuksien mukaan. Kaikki muu tuon tuen ulkopuolella tapahtunut työ on ollut jonkinlaista »aapisen puuhunleikkaamista», siihen erikoisilta

¹ Koulutyö n:o 3, v. 1937.

tuntuvien harrastusten edistäjät maassamme saavatkin oppia tyytymään. Väsymättömällä innolla silti perustajajäsenet, sihteeri Aaro Tynell ja rahastonhoitaja Heikki Karvonen, edellinen 13, jälkimäinen 10 vuotta, rakensivat seuran taloutta ja asemaa saattaen sen tunnetuksi vertaistensa rinnalle. Kouluhistorian harrastusta yritettiin levittää päivälehtien avulla kin kuvin ja kirjoituksin.

Seuran käytännöllisiä asioita ovat edellisten esimerkkiä noudattaen hoitaneet maisteri Santeri Liikkanen rahastonhoitajana ja vuosikirjan artikkeliseppänä sekä johtaja Leo Tarkkala sihteerinä, viimeksimainittu vuosina 1948—1952.

Vuosikirjan hyväksi suoritettu työ saakoon joskus myöhemmin oman kirjoituksensa. Merkittäköön tässä muistiin, että julkaisua on toimitettu painatuskulut peittänein valtion avustusten turvin, ilman kirjoituspalkkioita. Seuran muut varat on hankittu n. 140:ltä seuran jäseneltä — milloin näin monelta jäseneltä on saatu jäsenmaksu, joka vuosina 1935—46 oli 20 markkaa, vuosina 1947—49 se oli 50 markkaa, vuodesta 1950 alkaen 100 ja nykyisin 200 markkaa. Jäsenmaksun korvaukseksi on annettu vuosikirja. Säätiöiltä ja rahastoilta ei ole saatu avustuksia, vaikka niiltä on vuosittain melko säännöllisesti pyydetty apua.

Kaikkeen yhdistystoimintaan painolastina kuuluva yhdistyksen käytännöllisten asiain hoitaminen, kuten jäsenhankinta, kokousten järjestäminen, kirjelmä-, pöytäkirja- ja tilinpitotoimi on luonnollisesti sitonut osan myös seuran tutkimusharrastuksen hyväksi suunnatusta voimasta. Harrastusvaraisia tehtäviä hoitavilla henkilöillä on voimia rajoittamassa nykyisin lisäksi yhdistysten paljous, se estää antautumasta kaikin voimin yhden yhdistyksen palvelukseen. Nuo edellä luetellut seikat luokoot taustan, jota vastaan kouluhistoriallisen seuran aikaansaannoksia katseltakoon. Niitä edelleen arvioitaessa ja niiden laatua tarkattaessa on syytä tutustua seuran vuosikirjoihin »Koulu ja menneisyys» I—IX. Ne sisältävät yhteensä 55 tutkielmaa ja

kirjoitusta kansakoulun, oppikoulun ammattikoulun ja koulukotien varhaisemmista vaiheista, vuosikirjojen sivulukunousee toiselle tuhannelle.

Arvioitaessa lähemmin jonkin yhdistyksen aikaansaannoksia on otettava huomioon toiminnan tarkoituksena oleva asia ja sen toteuttamismahdollisuudet. Kouluhistoriallisen seuran tarkoitus, kouluhistoriallisen harrastuksen ylläpitäminen ja levittäminen, ei ole helppo ja suuria tuloksia tuottava tehtävä. Toisaalta tuo tehtävä ei ole mahdoton toteuttaa eikä puuhailu seuran asioissa jää pelkäksi yhdistyksen ylläpidon itsetarkoitukseksi, niin kuin on laita eräissä yhdistyksissä, jotka saattavat hyvinkin menestyä, vaikka tarkoitusten saavuttaminen ja lopullinen toteuttaminen tuntuisikin vähemmän mahdolliselta.

Julkaisujen toimittaminen, esitelmätilaisuuksien järjestäminen, seuran yhteiset tilaisuudet ja muu julkinen toiminta eivät vielä todista, missä määrin varsinaista tarkoitusta, kouluhistoriallisen harrastuksen leviämistä, on tavoitettu. Täytyy vain olettaa, että kaksikymmentä vuotta kestäneen uurastuksensa aikana seura on saanut historiallisen harrastuksen viriämään ja tutkijain keskuudessa halun kouluhistoriallisten kysymysten selvittämiseen lisääntymään. Tätä olettamusta tukee myös toteamus, että viime vuosina on koko maassa kouluhistoriikkien ja pienten tutkielmien laatiminen tältä alalta selvästi lisääntynyt. Otaksuttavasti on kouluhistoriallisen seuran tutkimustyöhön innoittava toiminta ollut yhtenä virikkeenä vilkastuneelle kouluhistorian tutkimukselle, jonka tuloksena on alan teoksia saatu julkaisua, vaikka seuralla itsellä ei ole ollut mahdollisuuksia sellaisten kustantamiseen. Tätä otaksumaa voitaneen pitää aiheellisena, kun tutustutaan seuran alkuvuosien aikaiseen kouluhistoriallista harrastusta virittävään kirjoitteluun. Siitä tuotakoon esille tässä professori A. R. Cederbergin kirjoittama, ikäänkuin kouluhistorialliselle seuralle velvoitukseksi osoitettu lausuma: »Sillä niin omituiselta kuin se kuuluukin

ja niin oudolta kuin se lähemmin ajatellen tuntuu ei vielä milloinkaan ole kiinnitetty yhtäjaksoista huomiota siihen, mikä merkitys Suomen koululaitoksella on ollut suomalaisen sivistyksen kasvamiselle itsenäisen, riippumattoman kansan sivistykseksi. *Tämä on oleva hahmoittelemani Suomen koululaitoksen historian päätarkoituksena: selvä esitys siitä, mitä Suomen koulu on merkinnyt Suomen kansan kehityskulussa itsenäiseksi kansaksi.*¹ Kun tutustutaan tässä asiassa 12 vuotta myöhemmin professori Aukusti Salon tekemään alalla saavutettujen tulosten toteamukseen, niin voidaan myös luottaa, että oletamus Suomen Kouluhistoriallisen Seuran ansioista alan harrastuksen virittäjänä on aiheellinen. Yllä mainittu toteamus kuuluu seuraavasti: »Iloksemme voimme tällä kertaa erityisesti todeta, että oppikoulumme historia on saanut kokonaisuutensa tri J. T. Hanhon uutteran ja pitkäaikaisen työn tuloksena. Odotamme vain mielenkiinnolla hänen suuren tutkimuksensa 'Suomen oppikoululaitoksen historian' v. 1947 ilmestyneeseen I osaan jatkoksi II osaa. Yhtä suuri ilon aihe on kasvatusväelle ollut tri Aimo Halilan niin ikään intessiivistä työtä vaatinut 'Suomen kansakoululaitoksen historia', jonka kaksi ensimmäistä osaa ovat luvassa tämän vuoden alussa».²

Kouluhistoriallisen harrastuksen leviäminen, seuran tarkoitusten saavuttaminen, on vaikeasti todettavissa. Edellä esitetyt toteamukset osoittavat alan tutkimustyön edistyvän ja harrastuksen lisääntyvän, mutta Suomen Kouluhistoriallisen Seuran antama aihe ja osuus tässä prosessissa on nyt vain otaksumanvaraisesti arvioitavissa. Myöhemmin voitaneen tarkemmin osoittaa mitkä kouluhistorian tutkimukset ovat seuran esittämien kehoitusten ja vetoomusten aiheuttamia tai suorastaan sen jäsenten toimesta alkuun lähteneet. Vaikka ei seuran osuutta voitaisi tällä kohdin erikoisen merkittäväksi arvioidakaan, on oman julkaisun avulla ja

¹ Koulu ja menneisyys III, v. 1938, s. 10.

² Koulu ja menneisyys VIII, v. 1950, s. 8.

muuten suoritettu historiallisen harrastuksen ylläpitäminen ollut suurimerkityksellistä ja tarpeellista sivistystyötä. Samalla kun yleinen sivistyksellinen edistyminen maassamme on todettavissa, on kouluhistorialliselle seuralle myös annettava tunnustus vertaistensa rinnalla tuon edistymisen hyväksi vaikuttaneita tekijöitä osoitettaessa.

Edellä esitetty kouluhistoriallisen seuran aikaansaannosten arviointi ei liene tarpeellinen, kun on kysymyksessä tutkimustyön alalle suuntautuvan seuran toiminnan tarkkaaminen. Mutta siltä kohdin, missä tämä seura vetoaa yleisempään kannatukseen ja tavallisessa päivätyössään toimivien kannattajiensa tuen varassa pyrkii arvokasta työtänsä edistämään, siltä kohdin se on muiden aatteellisten yhdistysten veroinen samoin perustein arvosteltavissa. Muiden yhdistysten tapaan se on myös suorittanut sääntöjensä osoittamaa sivistystehtäväänsä tietoisena siitä, että tuloksia saavutetaan ja vastaisuudessa voidaan vielä selvemmin pyrkimysten päämäärää lähestyä.